Lessen

De Vreedzame School

Democratie moet je leren!

Kinderrechten

Aanvullend op het lesprogramma De Vreedzame School is deze module ontwikkeld. Deze module bestaat uit vier lessen en kan voor de bovenbouw als vervanging dienen van bijvoorbeeld blok 3.

Met dank aan de Gemeente Utrecht, die ontwikkeling van deze module mogelijk heeft gemaakt in het kader van Utrecht Kinderrechtenstad.

Gemeente Utrecht

CED groep
Als leren je lief is

Versie: 28 juli 2019

Tekst:
Mirjam van der Ven
Met bijdragen van collega's De Vreedzame School

Redactie:
Marléone Goudswaard

Illustraties:
Ineke Koene

Auteursrechten voorbehouden
©CED-Groep, Rotterdam
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Inleiding

In blok 1 van De Vreedzame School wordt een fundament gelegd voor een positief sociaal klimaat, waarin kinderen op een prettige en veilige manier samen spelen en leren, en waar we ook de leerlingen mede verantwoordelijk voor hebben gemaakt. Met behulp van de lessen in blok 2 leren de leerlingen hoe ze conflicten zelf kunnen oplossen op een 'vreedzame' en constructieve manier. In blok 3 wordt aandacht besteed aan de manier waarop de leerlingen communiceren met anderen. In blok 4 leren de leerlingen omgaan met hun gevoelens en die van anderen. In blok 5 draait het om participatie, om een bijdrage te leveren aan de gemeenschap, en om mediatie: elkaar helpen bij het oplossen van conflicten. En in blok 6 gaan de lessen over een open houding tegenover verschillen tussen mensen.

Aanvullend op het lesprogramma is deze module ontwikkeld: *De Vreedzame School Kinderrechten.* Deze module kan voor groep 6, 7 of 8 als aanvulling of vervanging dienen van blok 3 of andere blokken van het lesprogramma De Vreedzame School. De leerlingen leren middels de lessen van blok 3 hoe je op een verstandige en respectvolle manier met elkaar kunt communiceren, ondanks dat je verschilt van mening. Deze aanvullende module bestaat uit vier lessen met verwerkingsopdrachten en kan in een periode van vier tot zes weken gegeven worden. Deze lessen gaan expliciet in op kinderrechten en in het bijzonder op de stem van kinderen (artikel 12). Middels de lessen worden leerlingen aangezet tot nadenken over mensen- en kinderrechten. Ze leren wat de belangrijkste mensen- en kinderrechten zijn, waarom ze zijn ontstaan en wat de relatie is met de grondwet, ook die van hun school. Ze gaan met elkaar in debat over mensenrechten, ook op hun eigen school, en hoe ze daarmee constructief om kunnen gaan.

De rechten van de mens, of kortweg de mensenrechten, zijn rechten die voor ieder mens gelden, waar ook ter wereld. Mensenrechten zijn er om mensen te beschermen tegen macht van de staat en moeten ervoor zorgen dat iedereen kan leven in menselijke waardigheid. Mensenrechten betekenen bijvoorbeeld dat iedereen een eigen vrije mening mag hebben en uiten en dat de overheid niet zomaar geweld tegen burgers mag gebruiken. Ook houden ze in dat je recht hebt op onderwijs, op genoeg te eten en een dak boven je hoofd. Staten hebben met elkaar afgesproken deze rechten voor iedereen te zullen garanderen. Voor iedereen, dus ongeacht ras, kleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere mening, nationale of maatschappelijke afkomst, welstand, geboorte of enige andere status.

Een pluriforme samenleving

Met De Vreedzame School willen we scholen in staat stellen om hun leerlingen voor te bereiden op deelname aan onze democratische samenleving, een samenleving die gekenmerkt wordt door een grote mate van verscheidenheid. Een democratie is per definitie geen monocultuur. Een democratische samenleving is er een die met verschillen kan omgaan. Verschillen van mening, verschillen in gewoontes, verschillen in cultuur. Het 'kunnen omgaan met verschillen' betekent dat je je mening, cultuur, gewoontes niet eenzijdig aan de ander wil opleggen en dat je openstaat voor de ander, voor wie precies hetzelfde geldt. Niet dat je niets over verschillen mag zeggen of ze ter discussie kunt stellen, want juist die discussie is kenmerkend voor een open, democratische samenleving.

De Vreedzame School streeft ernaar om kinderen te leren:
1. op een democratische manier met elkaar beslissingen te nemen
2. constructief conflicten op te lossen
3. verantwoordelijkheid te nemen voor elkaar en voor de gemeenschap
4. een open houding aan te nemen tegenover verschillen tussen mensen
5. volgens welke principes onze democratische samenleving is ingericht.

Voorbereiding
- Ook in dit blok wordt gebruik gemaakt van de afsprakenposter 'Zo doen wij het in onze groep' (blok 1 van De Vreedzame School) en de grondwet (of regels) van de school.
- Bereid dit blok voor, niet alleen wat betreft de werkvormen, maar bezin u ook op het klimaat in de klas en wat uw bedoeling is met deze lessen. Laat bijvoorbeeld vooraf uw gedachten gaan over: wat speelt er volgens u in de groep? Hoe gaan ze met elkaar om? Of met anderen? Is het voor iedereen veilig om naar school te gaan en prettig om in deze klas te zitten? Wat ervaren uw leerlingen zoal op het gebied van 'erbij horen' of buitensluiten, pesten en discriminatie? Wat zou u willen bereiken met dit blok? Indien de veiligheid in uw eigen groep in het geding is, kunt u overwegen de module *Binnensluiten en buitensluiten* vooraf te laten gaan aan deze module, zie het deelnemersdomein van de website www.devreedzameschool.nl, bij de extra lessen.
- Bedenk hoe u in dit blok de afsluiters wilt organiseren, zodat de leerlingen die zelf verzorgen. U kunt een intekenlijst ophangen of per les vragen wie de volgende les de afsluiter willen verzorgen: twee leerlingen, maximaal 5 minuten. Leerlingen kunnen gebruik maken van het voorbeeld zoals beschreven in de les, de lijst binnenkomers en afsluiters uit de lesmap van De Vreedzame School of zelf een idee bedenken.
- Afhankelijk van de voorkennis van uw groep kunt u vooraf het filmpje De Verenigde Naties laten zien (zie het deelnemersdomein van de website www.devreedzameschool.nl). Na de Tweede Wereldoorlog zijn door de Verenigde Naties 30 mensenrechten afgesproken in de Universele Verklaring van de rechten van de mens. Dit filmpje gaat over het ontstaan van de Verenigde Naties.
- In het deelnemersdomein van de website www.devreedzameschool.nl kunt u als gewenst nog een mooie vervolgles vinden, namelijk *Kinderen en recht op privacy.*
- Het heeft de sterke voorkeur om De Vreedzame Schoollessen in de kring te doen (j/m door elkaar).

Leerkracht
- Besteed iedere dag aandacht aan kinder- en mensenrechten: benut kansrijke momenten (zoals naar aanleiding van een taalles, wereldoriëntatie, voorbeelden uit het nieuws, voorbeelden dichtbij zoals in school).
- Spoor leerlingen aan op zoek te gaan naar voorbeelden.
- Stimuleer leerlingen te vertellen over ervaringen en voorbeelden.
- Stimuleer uw groep om kritisch na te denken: is dit eerlijk?
- Corrigeer leerlingen en collega's als ze gedrag vertonen dat haaks staat op de doelen van dit blok, gebruik die momenten om gewenst gedrag onder de aandacht te brengen.

Coöperatief leren

De Vreedzame School wil de klas een leefgemeenschap laten zijn waarin álle leerlingen met elkaar kunnen en willen samenwerken. Om dat samenwerken zodanig aan te leren dat alle leerlingen een gelijkwaardige inbreng hebben, is in het programma een zestal coöperatieve werkvormen opgenomen. Deze werkvormen zijn ontleend aan Structureel Coöperatief Leren (Kagan, 2010). In de lessen herkent u de werkvormen aan het pictogram.

In de Rij

De leerlingen ontdekken dat ze allemaal een positie innemen binnen de groep en leveren vervolgens in gemixte tweetallen een bijdrage aan een opdracht.

1. De leerkracht geeft aan waar de rij over gaat.
2. De leerkracht geeft aan waar de rij begint en waar deze eindigt.
3. De leerlingen bepalen hun plaats in de rij door te overleggen en zichzelf te vergelijken met hun groepsgenoten.
4. Leerlingen corrigeren elkaar positief totdat de rij goed staat.
5. De leerkracht checkt de rij door de leerlingen hardop kort hun positie te laten noemen.
6. De leerkracht vormt tweetallen op basis van de rij.
7. De leerkracht geeft de vervolgopdracht en de leerlingen voeren die uit. De leerkracht geeft aan wat na afloop teruggevraagd gaat worden.
8. De leerkracht vraagt na afloop een aantal leerlingen om iets te vertellen over wat gedaan is in het tweetal.

In de Rij

Mix en Ruil

De leerlingen lopen door de klas met een kaartje in de hand. Ze stellen elkaar een vraag die past bij het kaartje

1. De leerkracht geeft iedere leerling een kaart. De leerkracht geeft aan wat na afloop teruggevraagd gaat worden.
2. Iedere leerling loopt met een kaart in de hand door de klas.
3. De leerlingen houden hun hand omhoog totdat ze een partner hebben gevonden.
4. De leerlingen stellen elkaar een vraag die past bij de kaart en geven antwoord.
5. De leerlingen bedanken / complimenteren elkaar.
6. De leerlingen ruilen kaarten en steken hun hand omhoog om een nieuwe partner te vinden.
7. Doorgaan totdat de leerkracht een stiltesignaal geeft.
8. De leerkracht vraagt na afloop een aantal leerlingen iets te vertellen wat ze gehoord hebben.

Mix en Ruil

TweeGesprek op Tijd

De leerlingen werken in tweetallen. Ze vertellen om de beurt gedurende een tevoren vastgestelde tijd terwijl de ander luistert

1. De leerkracht geeft een gespreksonderwerp of stelt een vraag waarop een langer antwoord gegeven kan worden. De leerkracht geeft aan wat na afloop teruggevraagd gaat worden.
2. De leerkracht geeft aan hoeveel tijd iedere leerling heeft om te vertellen.
3. De leerkracht geeft denktijd.
4. De leerkracht geeft aan wie er mag beginnen met vertellen.
5. De luisteraar luistert actief en geeft een positieve reactie na de spreektijd.
6. De leerlingen wisselen op teken van de leerkracht van rol.
7. De leerkracht vraagt na afloop een aantal leerlingen iets te vertellen van wat zij gehoord hebben.

Variant: luisteraar mag vragen stellen, na afloop willekeurig enkele luisteraars vragen hoe het gelukt is om vragen te stellen.

TweeGesprek op Tijd

TafelRondje per Tweetal

De leerlingen leveren in tweetallen om de beurt een (schriftelijke) bijdrage aan een opdracht.

Ieder tweetal heeft één blad papier en één pen.

1. De leerkracht stelt een open vraag waarop meerdere korte antwoorden mogelijk zijn. De leerkracht geeft aan wat na afloop teruggevraagd gaat worden.
2. De leerkracht geeft kort denktijd.
3. De leerkracht geeft aan wie mag beginnen.
4. De leerling die het eerst aan de beurt is, schrijft één van zijn of haar antwoorden op.
5. De andere leerling krijgt nu de pen en het papier en schrijft één van zijn of haar antwoorden op.
6. De leerlingen blijven om de beurt werken aan de gezamenlijke opdracht.
7. De leerkracht vraagt na afloop een aantal leerlingen een voorbeeld te noemen.

Variant: tekenen, om en om een bijdrage aan een werkstuk.

TafelRondje per Tweetal

Zoek Iemand Die (variant zonder werkblad)

De leerlingen lopen door het lokaal en zoeken aan de hand van een opdracht van de leerkracht een klasgenoot.

1. De leerkracht geeft een opdracht en geeft aan wat na afloop teruggevraagd gaat worden.
2. De leerlingen lopen door het lokaal en houden hun hand omhoog totdat ze een partner hebben gevonden.
3. De leerkracht creëert bij een oneven aantal voor een leerling die over is de mogelijkheid om aan te sluiten bij een tweetal.
4. De leerlingen praten kort over de opdracht.
5. De leerlingen nemen afscheid van elkaar op teken van de leerkracht.
6. Opnieuw stap 1 tot en met 4 aan de hand van een andere opdracht van de leerkracht. Maak bij een oneven aantal de groep er verantwoordelijk voor dat er iedere keer een andere leerling over is.
7. De leerkracht vraagt na afloop een aantal leerlingen iets te vertellen van wat ze gehoord hebben.

Zoek Iemand Die (zonder werkblad)

Zoek Iemand Die (met werkblad)

De leerlingen lopen door het lokaal en zoeken een klasgenoot, die ze een vraag stellen van hun werkblad.

1. De leerlingen krijgen een werkblad, de leerkracht bespreekt kort de vragen met de leerlingen. De leerkracht geeft aan wat na afloop teruggevraagd gaat worden.
2. De leerlingen lopen door het lokaal en houden hun hand omhoog totdat ze een partner hebben gevonden.
3. In tweetallen stelt leerling A een vraag van het werkblad aan leerling B. Leerling B vertelt. Leerling B noteert zijn of haar naam op het werkblad van leerling A bij de betreffende vraag.
4. De leerlingen wisselen van rol: nu mag leerling B een vraag stellen aan leerling A.
5. De leerlingen bedanken elkaar. Zij doen hun hand omhoog en zoeken een nieuwe partner.
6. Opnieuw stap 2 t/m 4 tot het werkblad compleet is (of tot de leerkracht een stiltesignaal geeft).
7. Wanneer het werkblad van een leerling volledig is ingevuld, gaat hij of zij zitten. Deze leerling kan door de anderen benaderd worden als vraagbaak.
8. De leerkracht vraagt na afloop een aantal leerlingen iets te vertellen van wat ze gehoord hebben.

Zoek Iemand Die (met werkblad)

TweePraat

In tweetallen geven de leerlingen om de beurt een antwoord op een vraag.

1. De leerkracht stelt een open vraag waarop meerdere korte antwoorden mogelijk zijn. De leerkracht geeft aan wat na afloop teruggevraagd gaat worden.
2. De leraar geeft kort denktijd.
3. De leraar geeft aan wie mag beginnen.
4. De leerlingen geven om de beurt antwoord.
5. De leerkracht vraagt na afloop een aantal leerlingen een voorbeeld te noemen.

TweePraat

Woordenschat
In dit blok worden de volgende woorden aangeboden:

Woorden	
het recht	iets wat je mag doen of hebben
mensenrechten	rechten die gelden voor iedereen waar ook ter wereld
kinderrechten	rechten die gelden voor kinderen
een democratie	een staatsvorm waarbij het volk veel invloed heeft op hoe het land geregeerd wordt
de Grondwet	de belangrijkste regels in Nederland (of in school) die voor iedereen gelden
het debat	een gesprek tussen mensen die het niet met elkaar eens zijn
de stelling	iets dat iemand beweert
inspraak	als je inspraak hebt, mag je zeggen wat je van iets vindt. Andere mensen houden dan rekening met jou.
het argument	een reden waarom je iets vindt
een bijdrage leveren	een taak voor een bepaald doel op je nemen
het besluit	de keuze die je hebt gemaakt
het actieplan	een idee om iets te gaan doen, waarbij je ook bedenkt hoe je dat gaat doen

Overzicht De Vreedzame School Kinderrechten

Doel
De leerlingen worden aangezet tot nadenken over kinder- en mensenrechten.
Ze leren welke de belangrijkste mensen- en kinderrechten zijn en waarom ze zijn ontstaan. Ze gaan in debat met elkaar over mensenrechten en denken na over hun eigen rol of verantwoordelijkheid als het gaat om mensenrechten en hoe ze daarmee constructief om kunnen gaan.

Les 1 Rechten: voor mens en kind
De leerlingen worden ingeleid in het onderwerp kinder- en mensenrechten. De belangrijkste kinderrechten worden bepaald. En als vervolg gaan we op zoek naar voorbeelden.

Les 2 Rechten: voorbeelden
De leerlingen reflecteren op voorbeelden van mensen- en kinderrechten.
En zij vergroten hun kennis op het gebied van hun democratisch ABC.

Les 3 Inspraak
Ook deze les wordt ingegaan op voorbeelden over rechten. De leerlingen bespreken in hoeverre zij ervaren dat kinderen een stem hebben: in de wereld, hun omgeving en op school. Dat doen ze door een debat.

Les 4 Dit gaan we doen
De leerlingen maken een actieplan maken voor hun school op het gebied van rechten. Daarmee dragen ze bij aan hun Vreedzame School, waar goed met mensen- en kinderrechten wordt omgegaan en kinderen dus inspraak hebben.

Les 1 Rechten: voor mens en kind

Doel
De leerlingen worden aangezet tot nadenken over kinder- en mensenrechten. Ze leren welke de belangrijkste mensen- en kinderrechten zijn en waarom ze zijn ontstaan. Ze gaan in debat met elkaar over mensenrechten en denken na over hun eigen rol of verantwoordelijkheid als het gaat om mensenrechten en hoe ze daarmee constructief om kunnen gaan.

Leskern
De leerlingen worden ingeleid in het onderwerp kinder- en mensenrechten. De belangrijkste kinderrechten worden bepaald. En als vervolg gaan we op zoek naar voorbeelden.

Woorden
het recht, mensenrechten, kinderrechten

Tijd
45 minuten

Materialen
- werkblad 1.1 De belangrijkste kinderrechten
- woordkaarten: het recht, mensenrechten en kinderrechten
- bijlage 1.1 A4-tjes met op elk blad een kinderrecht
- bijlage 1.2 Een overzicht met mensenrechtenorganisaties
- muziek waarop de leerlingen kunnen rondlopen
- de Vreedzame Schoolbal

Voorbereiding
- Bekijk vooraf het filmpje van Unicef over kinderrechten en zet het klaar om af te spelen.
- Check of leerlingen die de afsluiter zouden voorbereiden, dit hebben gedaan.
- Toon de agenda op het bord.

Agenda
- Binnenkomer
- Wat gaan we doen en leren?
- Eerlijk?
- Belangrijkste kinderrechten
- Op zoek naar voorbeelden
- Wat hebben we gedaan en geleerd?
- Afsluiter

Binnenkomer
Doe een binnenkomer, bijvoorbeeld onderstaande.

Geef de klap door
Ga met de leerlingen in de kring staan. Vertel en demonstreer de bedoeling: *Steek je linkerhand naar links, met je handpalm naar boven. Leg je rechterhand met je handpalm naar boven, in de linkerhand van je buurvrouw/buurman.* Check of dat gelukt is. *Ik ga nu een klap doorgeven.* Sla met uw rechterhand zacht op de rechterhand van uw linkerbuur.
Vraag uw linkerbuur de klap door te geven. Ga zo de hele kring rond. Probeer nu zo snel mogelijk de klap door te geven, met de klok mee (naar links).
Geef de groep een opsteker op hoe ze met elkaar omgaan of corrigeer waar nodig gedrag dat haaks staat op de doelen van het programma. Maak hierbij gebruik van de afsprakenposter.

Variatie: Geef de klap door de andere kant op, naar rechts.

Wat gaan we doen en leren?
Vertel de leerlingen dat jullie vandaag met een nieuw blok van De Vreedzame School gaan starten: over **kinderrechten**. *De Vreedzame School gaat over hoe we met elkaar omgaan, hoe we conflicten vreedzaam op kunnen lossen, en ook over hoe we verschillen kunnen overbruggen. We leven in een wereld en land met veel verschillende mensen. Mensen uit andere landen, culturen, met een ander geloof, andere ideeen, een andere taal. Het valt niet mee om dan toch goed samen te leven. Dat zien we elke dag wel in het nieuws. Veel conflicten komen voort uit het feit dat we niet zo gemakkelijk met die verschillen om kunnen gaan. Om op een eerlijke manier met elkaar om te gaan is het nodig dat er bepaalde afspraken zijn die voor iedereen gelden. Zoals ook in onze klas en school. We gaan daarmee de komende weken aan de slag. Vandaag starten we met de les Rechten: voor mens en kind. We gaan verschillende activiteiten doen om onderzoek te doen naar rechten.*
Bespreek kort de agenda en vraag of de leerlingen zich erin kunnen vinden of dat er mogelijk een vraag of aanvulling is.

Eerlijk?
Laat de leerlingen zich een situatie voorstellen. S*tel je het volgende voor. Je vaart met een groep mensen op een schip op zee. Het schip gaat kapot: het lijdt schipbreuk. Na de schipbreuk kom je met een paar mensen aan op een eiland, waar jullie niemand kennen. Er wonen niet veel mensen, maar er zijn wel een paar mensen de baas. Die bepalen wat er gebeurt op het eiland. Het ziet ernaar uit dat jullie daar moeten blijven wonen. Na een tijdje merken jullie dat jullie anders worden behandeld dan de andere bewoners. Jullie mogen bijvoorbeeld niet in een huis wonen. Er waren verkiezingen en jullie mochten niet meestemmen. Jullie mochten niet meedoen met het jaarlijkse feest en geen lid worden van een sportclub. Jullie krijgen geen werk en moeten verplicht allerlei klusjes doen.*

Vraag de leerlingen wat ze daarvan vinden en nodig een paar leerlingen uit daarover te vertellen. Vraag door naar argumenten.
Laat de leerlingen vervolgens in tweetallen door Tweegesprek op Tijd uitwisselen over de vraag: Wat zou nodig zijn om het wel fijn te hebben op dat eiland? (Een halve minuut is genoeg.) U vindt het Tweegesprek op tijd in de inleiding bij de coöperatieve werkvormen.

Bespreek kort plenair na. Breng het gesprek vervolgens op rechten. *Een recht is iets wat je mag doen of hebben. Zodat het er eerlijk aan toe gaat in de wereld. Er zijn* **mensenrechten** *en in het bijzonder ook* **kinderrechten***.*

Laat ter introductie van kinderrechten een filmpje zien, bijvoorbeeld dit filmpje van Unicef.
Geef de leerlingen vooraf een kijk- en luisteropdracht*. We gaan zo een filmpje kijken over kinderrechten. Na het kijken gaan we erover praten. Kijk of je door het filmpje alvast wat te weten komt over de volgende vragen.* Schrijf de vragen op het bord of op een flap. Vraag 1: Wat voor soorten kinderrechten zijn er? Vraag 2: Waarom zijn er kinderrechten?

Demonstreer de bedoeling van hoe erover gepraat gaat worden met vier leerlingen. Vraag de leerlingen te gaan staan en rustig door de klas te lopen op de muziek en stil te staan/zijn als de muziek stopt. (Vijf seconden muziek is genoeg.)
Laat de leerlingen tweetallen vormen door gebruik te maken van het beschikbaarheidsteken (een hand in de lucht, maatje zoeken, tweetal vormen door handen in de lucht tegen elkaar aan te tikken, handen naar beneden en naast elkaar gaan staan).
Laat de leerlingen door middel van TweePraat uitwisselen over vraag 1: Wat voor kinderrechten zijn er?' (Tien seconden is genoeg.) U vindt Tweepraat in de inleiding bij de coöperatieve werkvormen.

Start de muziek en laat nieuwe tweetallen maken, die uitwisselen over dezelfde vraag. Bedank voor de demonstratie.
Doe met de hele groep drie korte rondes over vraag 1: Wat voor kinderrechten zijn er? Geef waar mogelijk de groep of leerlingen een opsteker voor de manier waarop ze samenwerken.

Ga weer met de leerlingen in de kring zitten. Herhaal de vraag. *Wat voor kinderrechten zijn er?* Vraag de leerlingen te gaan staan als ze een voorbeeld weten. Inventariseer en schrijf mee op het bord of op een flap. Ga door tot er geen nieuwe voorbeelden meer zijn.
Laat de leerlingen vervolgens (zittend in de kring) in tweetallen door Tweegesprek op Tijd uitwisselen over vraag 2: Waarom zijn er kinderrechten? (Een halve minuut is genoeg.) U vindt Tweegesprek op tijd in de inleiding bij de coöperatieve werkvormen.

Koppel plenair een aantal antwoorden terug door gebruik te maken van De Vreedzame Schoolbal.
Leg uit wat mensenrechten zijn. *Mensenrechten zijn rechten die voor ieder mens gelden, waar ook ter wereld. Na de Tweede Wereldoorlog zijn door de Verenigde Naties dertig mensenrechten afgesproken in de Universele Verklaring van de rechten van de mens.* (De Verenigde naties bestaan uit 193 landen die samenkomen en samen belangrijke internationale besluiten nemen bijvoorbeeld op het gebied van veiligheid en milieu.) *Dit zijn grondrechten die voor ieder mens overal ter wereld zouden moeten gelden. Ze zijn opgesteld om mensen te beschermen tegen de staat, tegen de overheid of tegen hun baas. Dat gaat nog lang niet altijd overal op de wereld goed, ook niet altijd in ons land en in onze stad/dorp. Maar het is wel belangrijk om te weten dat ze er zijn. Voor kinderen in het bijzonder zijn er kinderrechten. We gaan nu bekijken welke rechten jullie het belangrijkste vinden.*

Belangrijkste kinderrechten
Geef de leerlingen werkblad 1.1, hierop staat een verkorte versie van de kinderrechten en op de achterkant een verkorte versie van de Universele Verklaring Rechten van de mens. Bespreek de rechten kort en ga na of de leerlingen vragen hebben.
Laat de leerlingen bepalen wat ze de belangrijkste kinderrechten vinden.

Ze maken eerst voor zichzelf een top 5 op het werkblad. Als ze een recht missen, mogen ze die zelf toevoegen. Vervolgens legt u de A4-tjes, zie bijlage 1.1, in de klas met op ieder A4-tje een kinderrecht. De leerlingen krijgen vijf minuten de tijd om hun punten op de A4-tjes te schrijven. Tot slot wordt samen met de leerlingen het aantal punten per A4-tje opgeteld en worden de A4-tjes op volgorde gelegd. Hang de top 5 op volgorde in de klas.

Op zoek naar voorbeelden

Nodig de leerlingen uit om de komende week op zoek te gaan naar voorbeelden die te maken hebben met mensen- en kinderrechten. Verken met de groep hoe ze op zoek kunnen gaan naar voorbeelden, bijvoorbeeld via het nieuws, in school, buiten, thuis, bij de sportclub of in de wijk. En hoe zij voorbeelden van vroeger kunnen zoeken, bijvoorbeeld via internet, televisie, krant of door mensen te bevragen. Attendeer de leerlingen op organisaties voor mensenrechten, u kunt bijvoorbeeld de lijst in de klas hangen, zie bijlage 1.2.
Maak concrete afspraken over deze vervolgopdracht:

- Stel met de leerlingen een doel: hoeveel voorbeelden proberen we deze week te verzamelen? Zoals iedereen minstens een voorbeeld?
- Waar worden de voorbeelden verzameld? Hang bijvoorbeeld een flap op of reserveer een stuk van het Vreedzame Schoolbord in de klas om voorbeelden te verzamelen. Of plak de voorbeelden op de A4-tjes die u eerder deze les heeft gebruikt, bijlage 1.1,
- Maak een afspraak dat bijvoorbeeld iedere dag vijf minuten (vraag een leerling de tijd te bewaken) gestart wordt met het bespreken van de gevonden voorbeelden. Zo kunt u de belangstelling aanwakkeren.

Wat hebben we gedaan en geleerd?

Bespreek met de leerlingen wat er in deze les is gedaan. *Wat is het belangrijkste wat jij hebt geleerd?*
Vat samen: *Mensenrechten zijn rechten die voor ieder mens gelden, waar ook ter wereld. Ze zijn opgesteld om mensen te beschermen tegen de staat, tegen de overheid of tegen hun baas. Dat gaat nog lang niet altijd overal op de wereld goed, ook niet altijd in ons land en in onze stad/dorp. Maar het is wel belangrijk om te weten dat ze er zijn. Voor kinderen in het bijzonder zijn er kinderrechten.*

Afsluiter

Laat twee leerlingen een zelfgekozen afsluiter uitvoeren of gebruik onderstaande. Spreek daarna af welke twee leerlingen de afsluiter van de volgende les willen verzorgen.

Een schoudermassage

Ga in de kring staan. Ieder:
-draait een kwartslag naar rechts en kijkt naar de rug van de voorganger
-steekt de handen voor zich uit en geeft de voorganger een schoudermassage (ongeveer 15 seconden)
-bedankt tot de slot de klasgenoot voor de massage.

Woordmuur

Hang de woordkaarten aan de muur.

het recht	iets wat je mag doen of hebben
mensenrechten	rechten die gelden voor iedereen waar ook ter wereld
kinderrechten	rechten die gelden voor kinderen

Punten:

Het recht op een veilig en gezond leven

Punten:

Het recht op veilig drinkwater

Punten:

Het recht om op te groeien bij familie

Punten:

Het recht op bescherming tegen kinderarbeid

Punten:

Het recht op eigen geloof en cultuur

Punten:

Het recht op een naam en nationaliteit

Punten:

Het recht op goede gezondheidszorg

Punten:

Het recht op zorg bij een handicap

Punten:

Het recht op bescherming tegen mishandeling en geweld

Punten:

Het recht op bescherming bij een oorlog

Punten:

Het recht op spelen

Punten:

Het recht op een eigen mening

Punten:

Het recht op onderwijs

Achtergrondinformatie over kinder- en mensenrechten

Meer lezen over kinder- en mensenrechten? Op websites en in publicaties van diverse organisaties kunt u meer informatie en/of lesmateriaal vinden over dit thema. Een greep uit het aanbod:

- College voor de Rechten van de Mens - www.mensenrechten.nl
- Amnesty International - www.amnestyopschool.nl
- Anne Frank Stichting - www.annefrank.org/docenten
- Movies That Matter - www.moviesthatmatter.nl
- Defence for Children - www.defenceforchildren.nl
- Lot's Foundation - www.lotsfoundation.com
- UNICEF - www.unicefenjij.nu www.unicef.nl/jongeren
- SamSam - www.samsam.net
- Het Kinderrechtencollectief - www.kinderrechten.nl

Les 2 Rechten: voorbeelden

Doel
De leerlingen worden aangezet tot nadenken over kinder- en mensenrechten. Ze leren welke de belangrijkste mensen- en kinderrechten zijn en waarom ze zijn ontstaan. Ze gaan in debat met elkaar over mensenrechten en denken na over hun eigen rol of verantwoordelijkheid als het gaat om mensenrechten en hoe ze daarmee constructief om kunnen gaan.

Leskern
De leerlingen reflecteren op voorbeelden van mensen- en kinderrechten. En zij vergroten hun kennis op gebied van hun democratisch ABC.

Woorden
een democratie, de Grondwet

Tijd
45 minuten

Materialen
- werkblad 2.1 Krantenbericht
- werkblad 2.2 Zoek iemand die
- werkblad 2.3 Democratische rechtsstaat
- bijlage 2.1: stoplichten rood, oranje en groen
- woordkaarten een democratie, de Grondwet
- filmpje Kinderrechten in Utrecht
- stukje van de aflevering van het Jeugdjournaal over Noord-Korea
- de Vreedzame Schoolbal

Voorbereiding
- Bekijk vooraf de filmpjes en maak een keuze welke voorbeelden u gebruikt in de les.
- Check of leerlingen die de afsluiter zouden voorbereiden, dit hebben gedaan.
- Toon de agenda op het bord.

Agenda
- Binnenkomer
- Wat gaan we doen en leren?
- Mens- en kinderrechten: voorbeelden
- De democratische rechtsstaat
- Op zoek naar voorbeelden
- Wat hebben we gedaan en geleerd?
- Afsluiter

Binnenkomer

Doe een binnenkomer, bijvoorbeeld onderstaande.

Ik ben…. en ik hou van….
Pak de Vreedzame Schoolbal en demonstreer de bedoeling. Zeg uw naam en iets wat u leuk vindt om te doen. *Ik ben…en ik hou van…….* Geef de bal aan de leerling naast u en nodig uit hetzelfde te doen. Ga door tot iedereen de kans heeft gehad om de beurt te krijgen.

Wat gaan we doen en leren?
Haal kort op waar de vorige les en het vervolg over gingen. U kunt hierbij gebruik maken van Tweepraat zoals beschreven in les 1: in tweetallen om en om iets noemen. U vindt Tweepraat in de inleiding bij de coöperatieve werkvormen.
Vraag tot slot vijf leerlingen iets te noemen waar de vorige les over ging. Geef de groep zo mogelijk een opsteker op hun betrokkenheid, bijvoorbeeld over hoe ze na les 1 zelf aan de slag zijn gegaan met voorbeelden verzamelen. Herhaal de samenvatting van les 1. Bespreek kort de agenda en vraag of de leerlingen zich erin kunnen vinden of dat er mogelijk een vraag of aanvulling is.

Mensen- en kinderrechten: voorbeelden
Vertel aan de leerlingen dat u graag een voorbeeld wilt laten zien van kinderrechten. Utrecht is bijvoorbeeld kinderrechtenstad. Deze stad wil meer aandacht voor kinderrechten en specifiek voor het thema 'de stem van kinderen'. Utrecht vindt het belangrijk meer naar kinderen te luisteren door hen te betrekken bij het beleid. Laat het filmpje Kinderrechten in Utrecht zien.

Geef de leerlingen vooraf een kijk- en luisteropdracht. *We gaan zo een filmpje bekijken over kinderrechten in Utrecht. Na afloop gaan we praten over wat jullie vinden van dit voorbeeld, hoe Utrecht met kinderrechten omgaat.*
Verhelder hoe jullie dit gaan bespreken. Hang de drie stoplichten (bijlage 2.1) met een kleur van het stoplicht verspreid door de klas op: rood, oranje en groen. Geef de leerlingen denktijd over de vraag. *Hoe vind jij dat Utrecht omgaat met Kinderrechten? Bedenk ook waarom je dat vindt.* Geef de leerlingen kort denktijd. *Vind je het een goed voorbeeld hoe Utrecht met kinderrechten omgaat, dan ga je zo bij groen staan. Vind je het een beetje goed en een beetje minder, dan ga je bij oranje staan. Vind je het niet goed, dan ga je bij rood staan.* Vraag de leerlingen te gaan staan. Indien er een minderheid ontstaat (doordat bijvoorbeeld een leerling alleen bij een kleur gaat staan) maakt u eerst contact met deze leerling(en). Spreek bijvoorbeeld uw waardering uit voor het feit dat de leerling daar alleen is gaan staan en ieder daar rustig op heeft gereageerd. Vraag vervolgens een aantal leerlingen wat maakt dat ze daar zijn gaan staan en vraag door. *Wat maakt dat je dat denkt of vindt? Wie wil daarop reageren? Wie denkt daar anders over?* En misschien: *Welke relatie zien de leerlingen tussen het filmpje en De Vreedzame School?*

Probeer tijdens het begeleiden van het gesprek niet teveel uw eigen mening in te brengen. Als u uw mening teveel laat merken, kan het zijn dat leerlingen bijvoorbeeld vinden dat de vraag beantwoord is en passief worden. Of zij gaan uw mening als een soort van waarheid zien. U kunt het gesprek versterken door de leerlingen te bevragen en als gelijkwaardige gesprekspartner mee op onderzoek te gaan. Stimuleer een onderzoekende houding door zelf model te staan, bijvoorbeeld als leerlingen generalisaties gebruiken en heel stellig zijn.

Doe hetzelfde met een paar andere voorbeelden. Dat kunnen voorbeelden zijn die de leerlingen of uzelf in de afgelopen week hebben verzameld. Of gebruik onderstaande voorbeelden.

- Kijk een stukje van de aflevering van het Jeugdjournaal over Noord-Korea.
- U kunt samen met de leerlingen het krantenbericht lezen en bespreken: 'Snoep gestolen? Mee naar bureau' uit het Parool (27 april 2019), zie werkblad 2.1. Dit onderdeel kunt u ook overslaan of een andere keer doen.

Rond af met een korte nabespreking. *Waarom zijn (kinder)rechten zo belangrijk?*
Eerst in tweetallen, dit kan door Tweegesprek op tijd, daarna plenair. U vindt Tweegesprek op tijd in de inleiding bij de coöperatieve werkvormen.

De democratische rechtsstaat

Laat de leerlingen bedenken wat zij allemaal al weten over democratie. *Nederland is* ***een democratie****, dat betekent dat het volk, dat zijn dus alle mensen in Nederland, invloed hebben op hoe het land bestuurd wordt. Een belangrijk onderdeel van die democratie is hoe we in Nederland met rechten omgaan. Wat is er verder van belang in een democratie? We gaan eens kijken wat jullie daar al over weten, door een Zoek iemand die.* U vindt Zoek iemand die in de inleiding bij de coöperatieve werkvormen.

Deel werkblad 2.3 uit en laat de leerlingen even lezen. Demonstreer met een leerling kort de bedoeling van Zoek iemand die: loop door de klas, vorm tweetallen (door je hand in de lucht te steken en een maatje te zoeken), stel een van de vragen op het werkblad aan elkaar, neem afscheid van elkaar en ga op zoek naar nieuwe partner. Laat de hele groep Zoek iemand die doen.

Bespreek wat leerlingen ontdekt hebben en verhelder waar gewenst. Hierbij kunt u gebruik maken van onderstaande begrippen.

de Grondwet	de belangrijkste regels in Nederland (of in school) die voor iedereen gelden
een recht	iets wat je mag doen of hebben
een wet	een regel die in het land geldt, waar iedereen zich aan moet houden
de tweede kamer	een deel van de volksvertegenwoordiging van Nederland. Ze spelen een belangrijke rol bij het tot stand komen van wetten
een democratie	een staatsvorm waarbij het volk veel invloed heeft op hoe het land geregeerd wordt
een dictatuur	een land waar de macht in handen is van één leider, die niet gekozen is door het volk
de regering	de mensen (ministers) die samen met de koningin het land regeren, besturen
het kabinet	alle ministers en de minister-president
de minister	iemand die samen met de minister-president het land bestuurt

Tot slot kunt u een van de filmpjes laten zien: de democratie of **de grondwet**. U vindt deze filmpjes in het deelnemersdomein van De Vreedzame School.

Op zoek naar voorbeelden

Nodig de leerlingen uit om ook de komende week op zoek te gaan naar voorbeelden die te maken hebben met mensen- en kinderrechten.
Maak concrete afspraken over deze vervolgopdracht:
-stel met de leerlingen een doel: hoeveel voorbeelden proberen we deze week te verzamelen? Gaan we deze week bijvoorbeeld juist ook voorbeelden verzamelen uit school en wijk?

Wat hebben we gedaan en geleerd?
Vraag de leerlingen bijvoorbeeld wat ze van deze les het belangrijkste vonden en maak daar een samenvatting van.

Afsluiter
Laat twee leerlingen de afsluiter die zij hebben voorbereid uitvoeren en spreek daarna af welke twee leerlingen de afsluiter van de volgende les willen verzorgen. Of doe onderstaande afsluiter.

Geluid maken
-Teken een vierkant in een groter vierkant op het bord en schrijf in het middelste vierkant het woord 'stilte'. Maak zes vakjes in het buitenste vierkant. Vraag de leerlingen geluiden te noemen en schrijf die in de vakjes
-Als u naar een bepaald geluid wijst, maakt de groep dat geluid.
Variatie: hoe meer u naar buiten wijst, hoe harder de groep het geluid maakt.

Woordmuur
Hang de woordkaarten aan de muur.

een democratie	een staatsvorm waarbij het volk veel invloed heeft op hoe het land geregeerd wordt
de Grondwet	de belangrijkste regels in Nederland (of in school) die voor iedereen gelden

Les 3 Inspraak

Doel
De leerlingen worden aangezet tot nadenken over kinder- en mensenrechten. Ze leren welke de belangrijkste mensen- en kinderrechten zijn en waarom ze zijn ontstaan. Ze gaan in debat met elkaar over mensenrechten en denken na over hun eigen rol of verantwoordelijkheid als het gaat om mensenrechten en hoe ze daarmee constructief om kunnen gaan.

Leskern
Ook deze les wordt ingegaan op voorbeelden over rechten. De leerlingen bespreken in hoeverre zij ervaren dat kinderen een stem hebben: in de wereld, hun omgeving en op school. Dat doen ze door een debat.

Woorden
het debat, de stelling, inspraak hebben, het argument

Tijd
45 minuten

Materialen
- werkblad 3.1 Inspraak
- woordkaarten het debat, de stelling, inspraak hebben, het argument
- de Vreedzame Schoolbal

Voorbereiding
- Check of leerlingen die de afsluiter zouden voorbereiden, dit hebben gedaan.
- Bereid het debat voor, ook hoe de leerlingen zitten.
- Toon de agenda op het bord.

Agenda
- Binnenkomer
- Wat gaan we leren?
- Mensen- en kinderrechten: voorbeelden
- Inspraak
- Wat hebben we geleerd?
- Afsluiter

Binnenkomer
Doe een binnenkomer, bijvoorbeeld onderstaande.

Ruggesteun
Maak tweetallen die ongeveer even lang zijn. Laat de koppels verspreid door het lokaal rug tegen rug gaan zitten, de benen gebogen, de armen ingehaakt. Nodig hen uit om proberen op te staan.

Wat gaan we doen en leren?
Pak de Vreedzame Schoolbal erbij en laat die 1,5 minuut rondgaan. Gedurende die tijd vertellen leerlingen zoveel mogelijk over de vorige les. Neem de agenda door en vraag of iedereen akkoord is.

Mensen- en kinderrechten: voorbeelden
Bespreek een voorbeeld van de afgelopen week. Maak gebruik van het stoplicht, zoals ook in les 2. Hang de drie stoplichten (bijlage 2.1) verspreid door de klas op: rood, oranje en groen.
Breng een voorbeeld in of vraag een van de leerlingen dat te doen. Geef de leerlingen kort denktijd. Vraag hen vervolgens te gaan staan bij de betreffende kleur en breng vervolgens een gesprek op gang. Vraag door op voorbeelden.

Inspraak
Vertel dat een van de belangrijke dingen in een Vreedzame School is dat leerlingen een stem hebben en dat ze met eigen initiatieven komen. *Welk kinderrecht hoort daarbij?* Laat de leerlingen in tweetallen, door Tweegesprek op tijd, kort overleggen. U vindt Tweegesprek op tijd in de inleiding bij de coöperatieve werkvormen.

Laat vervolgens het bijbehorende kinderrecht zien via het digitale schoolbord. Zoek op het internet bijvoorbeeld op 'artikel 12 kinderrechten'. Bespreek met de leerlingen dit kinderrecht en waarom dit volgens hen belangrijk is. Blik terug naar les 1: stond dit recht in de top 5 van de groep?

Vertel vervolgens dat u met de leerlingen wilt bespreken in hoeverre zij ervaren dat kinderen een stem hebben: in de wereld, hun omgeving en op school. Dat gaan ze doen door een **debat**.

Voer het debat (om beurten) over de volgende **stellingen**.
1. In de wereld hebben kinderen genoeg **inspraak**.
2. In onze wijk hebben kinderen genoeg inspraak.
3. In onze school hebben kinderen genoeg inspraak.

U kunt hierbij gebruik maken van het oversteekdebat. Dit gaat als volgt.
Er staan twee rijen met stoelen tegenover elkaar. Het onderwerp wordt ingeleid door de leerkracht. Noem de stelling en bespreek de twee keuzemogelijkheden: eens en oneens. De leerlingen bepalen zelf, zonder te praten hun mening, en kiezen waar ze willen gaan staan en vervolgens zitten: voorstanders rechts, tegenstanders links.

Laat de leerlingen die geen mening hebben of liever niet meedoen aan het debat in het midden plaats nemen, zodat er een U-vorm ontstaat. Deze leerlingen kunnen voor twee rollen kiezen.
Rol 1: Luisteraar. Zij kunnen alsnog aanschuiven bij voor of tegenstanders als ze door argumenten overtuigd raken en vervolgens meedoen aan het debat.
Rol 2: Observant. Zij geven na het debat opstekers over het luistergedrag dat ze gezien hebben. U kunt ook een leerling vragen de tijd te bewaken.

Als de twee groepen tegenover elkaar zitten, geeft de leerkracht aan dat er mag worden begonnen. De regel is: *je gaat staan als je wilt praten*. U kunt De Vreedzame Schoolbal gebruiken als communicatieregelaar.
Leerlingen proberen elkaar te overtuigen door het geven van **argumenten** voor hun keuze. *Als je van mening verandert, dan mag je oversteken.* Na een bepaalde tijd zet de leerkracht het debat stop, en vraagt wie van mening is veranderd en waarom. Zijn er leerlingen die nog geen mening hadden aangeschoven? Waardoor kwam dat? Geef de observanten de tijd de opstekers te geven over luistergedrag. Voeg zelf opstekers of tips toe.

Conclusie
Vraag de leerlingen tot slot een conclusie te maken van de gesprekken. *Wat is belangrijk van deze les om te onthouden? Hebben kinderen genoeg inspraak? Noem de belangrijkste voorbeelden en argumenten.*
Hiervoor kunt u gebruik maken van werkblad 3.1 en 3.2 of u kunt de conclusie klassikaal maken en opschrijven op het bord. Zorg er wel voor dat u de conclusie bewaart. De volgende les gaat u namelijk een actieplan maken met de klas. Daarbij helpt het als u kunt teruggrijpen op deze conclusie.

Wat hebben we gedaan en geleerd?
Vat de les met de leerlingen samen. *Wat is het belangrijkste wat jij hebt geleerd?*

Afsluiter
Laat twee leerlingen de afsluiter die zij hebben voorbereid uitvoeren en spreek daarna af welke twee leerlingen de afsluiter van de volgende les willen verzorgen. Of doe onderstaande afsluiter.

Van plek veranderd
De leerlingen zitten in de kring. Laat de leerlingen goed kijken naar de samenstelling van de kring: wie zit waar? Vraag een leerling naar de gang te gaan. Laat een aantal leerlingen van plek veranderen. Raadt de leerling die naar de gang is geweest de veranderingen?

Woordmuur
Hang de woordkaarten aan de muur.

het debat	een gesprek tussen mensen die het niet met elkaar eens zijn
de stelling	iets dat iemand beweert
inspraak	als je inspraak hebt, mag je zeggen wat je van iets vindt. Andere mensen houden dan rekening met jou.
het argument	een reden waarom je iets vindt

Les 4 Dit gaan we doen!

Doel
De leerlingen worden aangezet tot nadenken over kinder- en mensenrechten. Ze leren welke de belangrijkste mensen- en kinderrechten zijn en waarom ze zijn ontstaan. Ze gaan in debat met elkaar over mensenrechten en denken na over hun eigen rol of verantwoordelijkheid als het gaat om mensenrechten en hoe ze daarmee constructief om kunnen gaan.

Leskern
De leerlingen maken een actieplan maken voor hun school op het gebied van rechten. Daarmee dragen ze bij aan hun Vreedzame School, waar goed met mensen- en kinderrechten wordt omgegaan en kinderen dus inspraak hebben.

Woorden
een bijdrage leveren, het besluit, het actieplan

Tijd
45 minuten

Materialen
- werkblad 4.1 Ideeën actieplan
- werkblad 4.2 Actieplan
- woordkaarten een bijdrage leveren, het besluit, het actieplan
- kleine papiertjes voor Mix-en-Ruil (A6 formaat)
- de conclusie(s) van de vorige les
- de grondwet van de school

Voorbereiding
- Ga na of de leerlingen die de afsluiter zouden verzorgen dat hebben gedaan.
- U kunt het actieplan maken zoals beschreven in de les of als dat uw voorkeur heeft direct klassikaal bespreken.
- Toon de agenda op het bord.

Agenda
- Binnenkomer
- Wat gaan we doen en leren?
- Terugblik
- Actie
- Wat hebben we gedaan en geleerd?
- Afsluiter

Binnenkomer
Doe een binnenkomer, bijvoorbeeld onderstaande.

Opstekerbal
Ga in de kring staan. Een van de leerlingen is de stopper: die gaat buiten de kring staan, met de rug naar de kring toe. De leerlingen in de kring geven de Vreedzame Schoolbal door tot de stopper 'stop' roept. De leerlingen bedenken vervolgens opstekers voor hun klasgenoot die de bal in handen heeft. Sta ook even stil bij het effect van de opstekers. Speel een paar rondes.

Wat gaan we doen en leren?
Vraag alle leerlingen met bijvoorbeeld een 5 in hun huisnummer iets te vertellen over de vorige les. Vertel aan de hand van de agenda wat er vandaag op het programma staat en check of de leerlingen vragen of ideeen hebben.

Terugblik
Vertel kort over de afgelopen lessen. *We hebben gewerkt over mensen- en kinderrechten. Die zijn heel belangrijk. Soms wordt er goed omgegaan met mensen- en kinderrechten en soms niet. Het is natuurlijk de bedoeling dat er goed omgegaan wordt met rechten*. Vertel dat de leerlingen deze les een actieplan gaan maken voor hun school om kinderrechten (nog) beter tot hun recht te laten komen! Voordat ze dat actieplan gaan maken gaan ze eerst wat kennis opfrissen. Maak hiervoor gebruik van de coöperatieve werkvorm Mix-en-ruil. U vindt Mix-en-ruil in de inleiding bij de coöperatieve werkvormen.

Alle leerlingen krijgen een papiertje. Vertel dat ze allemaal een kaartje gaan maken voor Mix-en-ruil. Geef de leerlingen de volgende opdracht. *Bedenk een vraag of een opdracht over dit blok, die je klasgenoten zouden kunnen beantwoorden. Schrijf die vraag op. Schrijf als dat handig is het antwoord eronder.* Geef een paar voorbeelden: *Beeld een kinderrecht uit dat je belangrijk vindt. Noem drie kinderrechten waar we op school mee te maken hebben.* Geef de leerlingen de gelegenheid de kaartjes te maken. Leerlingen die klaar zijn kunnen op de achterkant nog een opdracht maken.
Demonstreer met vier leerlingen Mix-en-ruil: maak tweetallen door te koppelen, A geeft de opdracht, B vertelt of voert uit. Als er twee opdrachten op een kaartje staan, kiezen de leerlingen er één. Daarna gaat het andersom. De leerlingen ruilen de kaartjes en zoeken een nieuw maatje. Laat alle leerlingen Mix-en-ruil doen. Vraag tot slot wat leerlingen een leuke of moeilijke vraag of opdracht vonden.

Actie
Vertel de leerlingen dat ze vandaag een **actieplan** gaan maken voor hun school op het gebied van rechten. Bespreek met de leerlingen wat daarvan de bedoeling is: **een bijdrage leveren** aan hun Vreedzame School, waar goed met mensen- en kinderrechten wordt omgegaan en kinderen dus inspraak hebben. De vorige les ging daarover. Herinneren de leerlingen zich artikel 12: inspraak? Betrek de conclusie(s) van de vorige les erbij.
Als er een klassikale conclusie is gemaakt, leest u deze voor. Als de leerlingen werkblad 3.1 hebben ingevuld, laten de leerlingen deze in tweetallen aan elkaar lezen. Tot slot laat u drie leerlingen hun conclusie hardop voorlezen.
Pak de grondwet van de school erbij en voer met de leerlingen een kort gesprek over wat de relatie tussen de conclusies en de grondwet is.

Verhelder de opdracht. *We gaan vandaag een actieplan maken. Met acties die erop gericht zijn dat er op onze school goed omgegaan wordt met mensen- en kinderrechten, zoals inspraak. Het actieplan kan bestaan uit opstekeracties. Bijvoorbeeld: een trofee uitreiken aan de leerkracht die kinderen goed mee laat denken in de klas. En acties gericht op verbeteringen. Bijvoorbeeld de tip om te bespreken hoe de rekenles beter kan, als die niet zo goed loopt en leerlingen mee kunnen denken hoe het beter kan. We gaan eerst in kleine groepen voorwerk doen en daarna maken we gezamenlijk keuzes en afspraken voor het vervolg*.

Laat de leerlingen in groepjes van vier ideeën bedenken voor het actieplan. Maak hierbij gebruik van werkblad 4.1
Maak op het bord twee lijsten met de ideeën die bedacht zijn door de leerlingen:
Lijst 1: opstekeracties
Lijst 2: acties gericht op verbetering
Bespreek met de leerlingen hoe ze tot een **besluit** kunnen komen voor het actieplan, bijvoorbeeld op een van de volgende drie manieren.

1. De meeste stemmen gelden. Dat kan bijvoorbeeld door staan – zitten: iedere leerling mag één keer gaan staan bij de acties opstekers en één keer bij de verbeteracties. De twee ideeën (1 actie-opsteker en 1 verbeteractie) met de meeste stemmen (=staande kinderen) gaan uitgevoerd worden door de klas.
2. Een groepsvergadering waarin een besluit wordt genomen. Zie bijvoorbeeld het deelnemersdomein van de website www.devreedzameschool.nl voor materiaal over de groepsvergadering. U kunt de groepsvergadering vandaag of op een ander moment doen.
3. Ieder groepje werkt de eigen ideeën uit. Als meerdere groepjes eenzelfde idee hebben, kunnen zij samenwerken.

Afhankelijk van het besluit maakt u met de hele klas een actieplan of per groepje. Maak hiervoor gebruik van werkblad 4.2

Wat hebben we gedaan en geleerd?
Blik samen met de leerlingen terug op het blok *Kinderrechten*. *Wat sprak jou aan? Heb je tips?*
Geef de leerlingen opstekers voor bijvoorbeeld hun betrokkenheid.

Afsluiter
Laat twee leerlingen de afsluiter die zij hebben voorbereid uitvoeren. Of doe onderstaande afsluiter.

Tellen
Tel samen met de leerlingen hardop in rustig tempo tot 10. Vraag de leerlingen vervolgens een getal in hun hoofd te nemen van 1 tot en met 10.
Vertel de leerlingen dat u weer hardop tot 10 gaat tellen en vraag hen om in hun hoofd mee te tellen. *Zeg alleen het getal dat je in je hoofd hebt hardop.*
Variatie: klap in je handen op je eigen tel.

Woordmuur
Hang de woordkaarten aan de muur.

een bijdrage leveren	een taak voor een bepaald doel op je nemen
het besluit	de keuze die je hebt gemaakt
het actieplan	een idee om iets te gaan doen, waarbij je ook bedenkt hoe je dat gaat doen

het recht

iets wat je mag doen of hebben

mensenrechten

rechten die gelden voor iedereen
waar ook ter wereld

kinderrechten

rechten die gelden voor alle kinderen

een democratie

een staatsvorm waarbij het volk veel invloed heeft op hoe het land geregeerd wordt

de Grondwet

de belangrijkste regels in Nederland (of in school) die voor iedereen gelden

het debat

een gesprek tussen mensen die het niet met elkaar eens zijn

de stelling

iets dat iemand beweert

inspraak

als je inspraak hebt, mag je zeggen wat je van iets vindt. Andere mensen houden dan rekening met jou.

het argument

een reden waarom je iets vindt

het besluit

de keuze die je hebt gemaakt

een bijdrage leveren

een taak voor een bepaald doel op je nemen

het actieplan

een idee om iets te gaan doen, waarbij je ook bedenkt hoe je dat gaat doen